

Підлітки із завищеною самооцінкою гіпертрофовано оцінюють свої переваги, ставлять перед собою більш високі цілі, ніж ті, які вони можуть реально досягти, у них завищений рівень домагань, що не відповідає їх реальним можливостям [3]. Здорові якості особистості: гідність, гордість, самолюбство - перероджуються в зарозумілість, марнославство, егоцентризм. Неадекватна самооцінка своїх можливостей і завищений рівень домагань обумовлюють надмірну самовпевненість. Розвиток зайвої самовпевненості може виступати наслідком відповідного стилю виховання в сім'ї та школі. Незаслужені похвали і заохочення сприяють формуванню у такої людини відчуття винятковості, спотвореного уявлення про власні можливості, необ'єктивної оцінки результатів своєї діяльності. Самовпевнені підлітки не схильні до адекватного самоаналізу. У сукупності з некритичністю мислення, недисциплінованістю, відсутністю необхідного самоконтролю це зумовлює до прийняття помилкових рішень і здійснення ризикових вчинків [5]. Подальша втрата почуття необхідної обережності негативно впливає на безпеку, надійність і ефективність життєдіяльності підлітка. Відсутність або недостатня потреба в самовдосконаленні ускладнює включення їх в процес самовиховання. Учні, у яких виявлено занижену самооцінку, зазвичай, ставлять перед собою більш низькі цілі, ніж ті, які можуть досягти, перебільшуючи значення невдач [6]. Вони, як правило, неадекватно сприймають свою зовнішність, не приймають своє фізичне Я. Також варто зауважити, що неадекватність в оцінюванні свого зовнішнього вигляду може бути спричинена орієнтацією лише на зовнішні еталони краси.

Отже, аналізуючи результати експериментального дослідження можна стверджувати, що саме в підлітковому віці формування адекватної самооцінки є нагальною проблемою сьогодення. Тому перспективою нашого дослідження є розробка корекційної програми, у дітей підліткового віку, спрямованої на розвиток адекватної самооцінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Будаси С. А. Методика исследования самооценки / С. А. Будаси // Вопросы психологи. – 1971. – № 3. – С. 87–91.
2. Гірчук О. В. Умови формування самооцінки в підлітковому віці // Актуальні проблеми психології: Зб. наукових праць/ Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України ; За ред. С. Д. Максименка. – Т. 9. – Част. 3. – 2008. – С. 241–249.
3. Зозуляк-Случик Р. Психологічні особливості формування самооцінки підлітків / Р. Зозуляк-Случик, О. Лесюк // Обрії. – 2015. – № 1. – С. 23–26.
4. Захарова А. В. Структурно-динамическая модель самооценки / А. В. Захарова // Вопросы психологи. – 1989. – № 1. – С. 22–24.
5. Психология современного подростка/Под ред. Д. И. Фельдштейна. – М.: Просвещение. – 1990. – 256 с.
6. Сазонова О. В. Дослідження співвідношення між домінуючими копінг-стратегіями, рівнем тривожності та самооцінки учнів / О. В. Сазонова // Проблеми сучасної психології. – 2014. – Вип. 23. – С. 562–573.

*Німець Надія
Науковий керівник: викл. Шевченко О. М.*

ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ ВОЇНІВ – УЧАСНИКІВ АТО: ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ

Сучасний стан українського суспільства в умовах військових дій на Сході України пов'язаний з чинниками економічного, політичного, демографічного і духовного характеру, що негативно впливають на громадян нашої країни. Військові дії на сході України створюють надзвичайну ситуацію військового характеру, перебування в якій викликає зміни в життєдіяльності й поведінці, що актуалізує потребу психологічної реабілітації як самих військовослужбовців, так і членів їх сімей, зокрема дітей.

Метою статті є обґрунтування теоретико-практичних засад психологічної реабілітації дітей воїнів – учасників АТО.

Травматичний досвід, отриманий під час бойових дій, негативно впливає на стан здоров'я військовослужбовців – учасників бойових дій та членів їх сімей. Зокрема, після повернення до мирного життя, вони переживають нові стреси, пов'язані з соціальною адаптацією,

нерозумінням близьких, труднощами в спілкуванні, професійному самовизначенні, самореалізації, вихованні дітей. Існують припущення лікарів, що у 20 % з учасників бойових дій в Україні в наступні роки буде діагностовано хронічний посттравматичний стресовий розлад, якому дали назву «синдром АТО» [4]. Посттравматичний стресовий розлад, високий відсоток суїцидів, психологічне неблагополуччя батьків не дають можливості дітям учасників АТО реалізувати свій особистісний потенціал та спричиняють зростання тривожності. Важливу роль у цьому процесі покликані зіграти фахівці-психологи, які мають забезпечити умови для успішної психологічної реабілітації дітей.

В науковій літературі існує безліч визначень поняття «реабілітація». Зокрема, у вузькому розумінні реабілітація означає відновлення здоров'я [10]. У широкому розумінні реабілітацію визначають як окремий вид діяльності, спрямованої на здійснення організаційних, економічних, правових, культурних, освітніх, лікувальних, оздоровчих та інших соціальних заходів щодо покращення фізичного та функціонального стану, працездатності й відновлення честі, гідності, прав і свобод певних категорій населення, порушених хворобами, травмами або фізичними, хімічними та соціальними чинниками [2].

Психологічна реабілітація, як специфічний вид психологічної допомоги, надається особам з гострими чи хронічними адаптаційними порушеннями і спрямована на відновлення психологічного здоров'я та подолання розладів психіки [6]. Інституційно реабілітація здійснюється в кризових центрах, центрах ранньої соціальної реабілітації, центрах соціально-психологічної реабілітації, спеціалізованих реабілітаційних центрах та ін. [12].

На основі вивчення напрацювань Е. Вознесенської, Л. Калініної, О. Копитіна, Л. Лебедевої можна стверджувати, що під час організації реабілітаційної роботи з дітьми учасників АТО, останні з яких мають наслідки ПТСР, прояви деструктивних емоційних станів, особливе місце займає арт-терапія – технологія допомоги засобами образотворчого мистецтва – малюнком, графікою, живописом, скульптурою для гармонійного розвитку особистості, з різними допоміжними технологіями – ігровою, пісочною, театральною, танцювально-руховою, музико-, казко-, фототерапією та ін. [12]. Вибір арт-терапії обумовлений діагностичними, розвивальними, коректувальними та терапевтичними можливостями при проведенні психологічної реабілітації дітей учасників АТО [1]. Доцільно використовувати арт-терапевтичні технології в комплексі, за умови інтеграції їх у єдину структуру арт-терапевтичного заняття [13].

Ефективним методом роботи з дітьми учасників АТО є сімейна терапія, спрямована на корекцію міжособистісних взаємин та усунення емоційної напруги у сім'ях військовослужбовців – учасників бойових дій, вона сприяє суттєвим позитивним змінам [6]. Головну увагу слід зосередити на мультимодальній формі сімейної психотерапії, яка передбачає індивідуальне та сімейне консультування, групову психотерапію окремо з ветеранами та їхніми дружинами і дітьми, заняття з різними сімейними парами, створення системи взаємної соціальної підтримки [9]. При проведенні сімейної психотерапії з дітьми учасників АТО обов'язковими мають бути такі етапи: діагностичний (визначення сімейних проблем); робочий (реконструкція сімейних взаємостосунків); завершальний (підготовка сім'ї самостійно справлятися з проблемами, що виникають) [1]. При цьому дієвість реабілітаційної діяльності з дітьми учасників АТО забезпечується психологічними принципами (оперативності; гнучкості; багатоступеневості; невідкладності; індивідуального підходу) й педагогічними (гуманізації; індивідуалізації; взаємодії фахівців; забезпечення педагогічної підтримки; системності) [5]. Вибір цих принципів зумовлений сутністю, особливостями і змістом комплексної реабілітації дітей учасників АТО та детермінує використання організаційно-педагогічних умов, форм, методів і технологій, що сприяють позитивній динаміці реабілітації дітей учасників АТО.

Важливим чинником психологічної реабілітації дітей учасників АТО є психологічні умови. На основі аналізу наукової літератури [1; 2; 7-9] можемо визначити низку психологічних організаційно-психологічних умов дієвості реабілітаційної діяльності з дітьми учасників АТО: 1) здійснення комплексної реабілітації дітей учасників АТО та їхніх дітей з врахуванням «індивідуального випадку»; 2) організація і здійснення психологічної реабілітації дітей учасників АТО мультидисциплінарною командою фахівців; 3) проведення ранньої діагностики психоемоційного стану дітей учасників АТО; 4) розробка індивідуальної програми

реабілітаційних заходів для дітей учасників АТО; 5) психологічний супровід дітей учасників АТО у постреабілітаційний період.

Виокремлення першої психологічної умови зумовлене тим, що реабілітаційна робота передбачає декілька складових – психологічну, педагогічну, соціальну, які мають забезпечуватися комплексом реабілітаційних заходів. Ця умова спрямована на здійснення комплексної реабілітації дітей учасників АТО з виокремленням ключового виду (психологічна, соціальна, педагогічна) та врахуванням «індивідуального випадку».

Друга психологічна умова передбачає організацію і здійснення реабілітації дітей учасників АТО мультидисциплінарною командою фахівців, до складу якої входять соціальний працівник/педагог, психолог, медичний працівник, волонтер. Головна роль відведена фахівцю-психологу, який виконує спектр функцій: діагностувальну, корекційну, прогностичну, терапевтичну, організаційно-комунікативну.

Третя психологічна умова передбачає проведення ранньої діагностики психоемоційного стану дітей учасників АТО, за допомогою комплексу опитувальників. Методики слід підбирати таким чином, щоб вони охоплювали всі психологічні характеристики, які зазнають змін.

Потреба у виокремленні четвертої психологічної умови зумовлена потребою у розробці індивідуальної програми реабілітаційних заходів для дітей учасників АТО, ефективність якої залежатиме від своєчасної комплексної діагностики й врахування поетапності заходів психологічної реабілітації.

П'ята психологічна умова передбачає організацію соціально-психологічного супроводу дітей учасників АТО у постреабілітаційний період. Такий супровід охоплює спостереження за дітьми, їх консультування й надання додаткової психолого-педагогічної та соціальної допомоги після організації та здійснення комплексної реабілітації.

Надання реабілітаційних послуг дітям учасників АТО може відбуватися на чотирьох організаційних рівнях, які визначаються за результатами психологічної діагностики з урахуванням соціальної ситуації кожної дитини, її психічного стану [12]. Перший рівень зосереджений на потребах дітей, яким необхідна психологічна реабілітація. Другий рівень орієнтований на розв'язання специфічних проблем дітей учасників АТО. Третій рівень спрямований на відновлення психічних функцій дітей учасників АТО, і системи стосунків, створення умов для виходу зі складних життєвих обставин та для збереження здоров'я. Четвертий рівень зорієнтований на допомогу дітям учасників АТО, які мають психічні розлади, і передбачає надання спеціалізованої допомоги у відповідності до розладу.

Отже, психологічна реабілітація дітей учасників АТО є системою практичної діяльності, спрямованої на відновлення особистісного благополуччя через комплексний вплив на особистість, психологічних засобів. Під час проведення реабілітаційної роботи з дітьми учасників АТО, які мають стреси, прояви деструктивних емоційних станів, доцільно використовувати засоби арт-терапії й ігротерапії з різними допоміжними технологіями – ігровою, пісочною, театральною, танцювально-руховою, музико-, казко-, фототерапією, вибір яких має бути обумовлений розвивальними, коректувальними та терапевтичними можливостями при проведенні комплексної реабілітації дітей учасників АТО. Особливим видом роботи є сімейна терапія, спрямована на корекцію міжособистісних взаємин та усунення емоційних розладів у сім'ях військовослужбовців, які повернулися після виконання бойових завдань до мирного життя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бриндіков Ю. Л. Реабілітація військовослужбовців учасників бойових дій в системі соціальних служб: теоретико-методичні основи : монографія / Ю. Л. Бриндіков. – Хмельницький : Поліграфіст, 2018. – 372 с.
2. Бриндіков Ю. Теоретичні та практичні основи організації реабілітаційної діяльності з комбатантами : метод. посіб. / Ю. Бриндіков. – Хмельницький: Вектор, 2017. – 172 с.
3. Булах І. С. Моральне зростання підлітків : сучасні технології консультативної діяльності : навч. посіб. / І. С. Булах. – Київ : НПУ ім. М. Драгоманова, 2010. – 223 с.
4. Гуманітарна ситуація в Україні : звіт ЮНІСЕФ №30. Київ, 2015. – Режим доступу : https://unicef.org/ukraine/ukr/Ukraine_SitRep_30_-_18_March_2015_Ukr.pdf
5. Міщик Л. І. Соціально-психологічні та педагогічні проблеми дезадаптації дітей і підлітків : навч. посіб. / Міщик Л. І., Білоусова З. Г. – Запоріжжя : Запорізь. держ. ун-т., 2003. – 106 с.

6. Мясичев В. Н. Психотерапевтическая энциклопедия / В. Н. Мясичев ; ред. Б. Д. Карвасарский. – СПб. : Питер, 2000. – 1024 с.
7. Наконечна М. М. Допомога іншому як психологічний засіб розвитку особистості : дис. ... канд. психолог. наук / М. М. Наконечна. – Київ, 2009. – 223 с.
8. Петрова А. Б. Психологическая коррекция и профилактика агрессивных форм поведения несовершеннолетних с девиантным поведением : практическое руководство / А. Б. Петрова. – М. : Флинта, 2008. – 152 с.
9. Петрочко Ж. В. Дитина в складних життєвих обставинах: соціально–педагогічне забезпечення прав : монографія / Ж. В. Петрочко. – Рівне, 2010. – 367 с.
10. Пидюра І. П. Актуальність діяльності Центрів соціально–психологічної реабілітації дітей в умовах військових конфліктів на Україні // Нові технології навчання : наук.–метод зб. – Київ : Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, 2015. – Вип. 86, ч. 1. – С. 85–89.
11. Прихожан А. М. Тревожность у детей и подростков: психологическая природа и возрастная динамика / А. М. Прихожан. – М. : Московский психолого–социальный институт ; Воронеж : МОДЭК, 2000. – 304 с.
12. Психолого–педагогічна робота в закладах соціальної реабілітації : методичний посібник / ред. : Ю. А. Луценко, Є. Б. Павлова, В. Г. Панко. – Київ : Надтока О. Ф., 2011. – 310 с.
13. Селевко Г. К., Селевко А. Г. Социально–воспитательные технологии : учеб. пособ. – М. : Народное образование, 2002. – 176 с.
14. Сергеєнкова О. П. Вікова психологія : навч. посіб. / Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасека О. П. – Київ : Центр учбової літератури, 2012. – 376 с.
15. Сидорчук М. С. Напрями роботи зі старшими підлітками у Центрах соціально–психологічної реабілітації / М. С. Сидорчук // Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. Драгоманова. Серія 11: Соціальна робота. Соціальна педагогіка : зб. наук. праць. – Київ : НПУ, 2016. – Вип. 21. Ч. 1. – С. 49–55.
16. Трубавіна І. М. Соціально–педагогічна робота з неблагополучною сім'єю: навч. посіб. / І. М. Трубавіна. – Київ : Державний центр соціальних служб молоді, 2003. – 132 с.
17. Яковенко С. Гуманістичні параметри ресоціалізації особистості : потреби, інтереси, цінності : дис. канд. філос. наук / С. Яковенко. – Київ, 2003. – 173 с.

Півторак Ярослав

Науковий керівник– доц Литвин Л. М.

ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ЧИННИК ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Визнання пріоритетності освіти як чинника зростання особистості, формування інтелектуального потенціалу й підвищення добробуту країни зумовлено системними змінами в українській освіті, інноваціями в організації й управлінні освітнім процесом. До сильних сторін української освіти відносять її фундаментальність, сильну природничо-наукову і ґрунтовну професійну підготовку. Дедалі частіше її розглядають як один з основоположних чинників і гарантію: економічного розвитку й національної безпеки; забезпечення фундаментальних прав і свобод людини; соціальної захищеності, професійної мобільності, ділової кар'єри та високої якості життя особистості; затвердження правопорядку й формування громадянського суспільства. Державно-громадський підхід до управління освітою є реальним механізмом повноцінного використання можливостей соціальних інститутів, мікросередовища особистості, суспільства в цілому в процесі формування інноваційної моделі освіти.

Пошуку напрямів вирішення проблем розвитку механізмів державного управління системою освіти на державному та регіональному рівнях присвятили свої дослідження такі учені, як М. Білинська, В. Грабовський, В. Конащук, В. Кравченко, П. Кухарчук, В. Лагутін, В. Луговий, В. Токарева та ін. Вони розглядають формування механізмів урахування соціального замовлення системою освіти, організацію діяльності опікунських рад і науково-освітніх структур, напрями консолідації зусиль різних осіб і організацій, зацікавлених у розвитку освіти, генезис взаємодії держави, педагогічної громадськості й соціуму в розвитку системи освіти. Однак практична значущість проблеми формування та розвитку механізмів державно-громадського управління закладами загальної середньої освіти зумовлюють актуальність проблеми дослідження.